Sosiaali- ja terveysministeriö Kokousraportti EU/95/2023-STM-14

Raevaara Eeva 15.12.2023

EU; Epävirallinen tasa-arvoministerikokous, Pamplona, 24.11.2023

Kokous

Epävirallinen tasa-arvoministerikokous, 24.11.2023

Epävirallinen tasa-arvoministerikokous järjestettiin osana Espanjan EU-puheenjohtajakauden ohjelmaa. Kokouksen teemana oli naisiin kohdistuva väkivalta, erityisesti väkivallan uhrien tukipalvelut, väkivaltaa koskeva tiedonkeruu ja kasvavat väkivallan muodot.

Epävirallinen tasa-arvoministerikokous järjestettiin 24.11.2023 Pamplonassa osana Espanjan EU-puheenjohtajakauden ohjelmaa. Kokouksen teemana oli naisiin kohdistuva väkivalta, erityisesti väkivallan uhrien tukipalvelut, väkivaltaa koskeva tiedonkeruu ja kasvavat väkivallan muodot. Kokouksen puheenjohtajana toimi Espanjan uuden hallituksen vastanimitetty tasa-arvoministeri Ana Redondo. Kokoukseen osallistui jäsenmaiden tasa-arvoasioista vastaavia ministereitä, valtiosihteereitä ja muita edustajia, tasa-arvoasioista vastaava komissaari Helena Dalli ja muiden EU-instituutioiden, mukaan lukien Euroopan tasa-arvoinstituutin EIGE:n ja EU:n perusoikeusvirasto FRA:n, edustajia. Kokouksessa piti puheenvuoron myös Euroopan neuvoston GREVIO:n (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence) puheenjohtaja.

Espanjan tasa-arvoministeri avasi ensimmäisen session “Data collection and specialized services for victims of violence against women” kertoen Espanjan naisiin kohdistuvan väkivallan tilanteesta sekä erityisesti seksuaalisen väkivallan uhreille tarkoitettujen palvelujen kehittämisestä ja väkivaltaa koskevasta tiedonkeruusta. Hän kävi läpi myös Espanjan lainsäädäntöä ja kansainvälisiä sopimuksia naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi. Hän korosti EU-yhteistyön ja rahoituksen merkitystä ja toi esiin parhaillaan toteutettavan, Eurostatin koordinoiman kyselytutkimuksen sukupuolistuneesta väkivallasta. Komissaari Dalli totesi, että EU:n tasa-arvostrategian toimeenpano on nyt puolessavälissä. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnan alueella on vielä paljon tehtävää. Merkittävä saavutus on EU:n liittyminen Istanbulin sopimukseen tänä vuonna. Tiedonkeruun osalta Dalli nosti esiin hallinnollisen tiedonkeruun kehittämisen, jossa keskeistä on identifioida esimerkiksi uhrin ja tekijän välinen suhde (mukaan lukien puoliso, ex-puoliso jne.). Myös kyselytutkimuksia tarvitaan väkivallan näkyväksi tekemisessä. Lisäksi Dalli kävi läpi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa koskevan direktiiviehdotuksen trilogi-tilanteen. Erityisen vaikea kysymys on raiskauksen sisällyttäminen direktiiviin, minkä osalta komissaari ei nähnyt oikeusperustaongelmaa. Komissaari vetosi voimakkaasti jäsenmaihin, jotta direktiivi saataisiin hyväksyttyä.

Grevion puheenjohtaja Maria-Andriani Kostopoulou puhui Istanbulin sopimuksesta erityisesti uhrien erityispalvelujen näkökulmasta (ml. turvakodit, palvelut seksuaalisen väkivallan uhreille, auttavat puhelimet, väkivaltaa todistaneiden lasten palvelut). Hän piti tärkeänä, että näitä palveluita tarjotaan myös yleisten sote-palveluiden puolella. Kostopoulou nosti esiin syrjinnän vaarassa olevat naiset, kuten vammaiset naiset ja maahanmuuttajanaiset. Kostopoulou totesi, että Grevion maa-arviointien perusteella voidaan todeta myönteistä kehitystä muun muassa turvakotien ja uusien auttavien puhelimien osalta. Seksuaalisen väkivallan uhrien tukitoimia tulee edelleen kehittää, samoin oikeuslääketieteellisen todistusaineiston keräämistä. Euroopan tasa-arvoinstituutin EIGE:n johtaja Carlien Scheele korosti, että politiikkatoimien perustaksi ja niiden vaikuttavuuden arvioimiseksi tarvitsemme vahvan tietopohjan. Hän esitteli EIGE:n sukupuolistunutta väkivaltaa koskevia indikaattoreita, joiden tavoitteena on yhtenäistää tiedonkeruuta. EIGE yhdessä EU:n perusoikeusviraston FRA:n kanssa on mukana EU:n kyselytutkimuksessa naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Scheele nosti esiin myös seksuaalisen väkivallan konfliktien aikana ja uhrien tukipalvelut, mukaan lukien seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja –oikeuksia koskevat palvelut ja niiden parantamisen. FRA:n yksikönpäällikkö Joanna Goodey toi puolestaan esiin, että vuonna 2014 FRA:n toteuttamassa kyselytutkimuksessa vain runsas kymmenen prosenttia naisista ilmoitti väkivallasta poliisille ja tätäkin harvempi palveluntarjoajille. Juuri kyselytutkimusten avulla saadaan tietoa siitä, miksi naiset eivät raportoineet väkivallasta ja miten heitä on kohdeltu poliisissa ja tukipalveluissa. Olennaista on lisätä väkivallan uhrien luottamusta poliisin ja oikeuslaitoksen kykyyn auttaa uhreja. Tähän tarvitaan koulutusta ja parempia väyliä väkivallasta ilmoittamiseen. Näin voidaan madaltaa väkivallasta ilmoittamiskynnystä. Tärkeää on myös identifioida uhrien osalta erityiset riskiryhmät sekä keitä väkivallan tekijät ovat, jotta palveluita ja väkivallan tekijöille suunnattuja ohjelmia voidaan kehittää. FRA:lta on tulossa ensi vuonna raportti ukrainalaisten naisten kohtaamasta väkivallasta.

Jäsenmaiden puheenvuoroissa korostuivat viime vuosien lukuisat lainsäädäntöuudistukset ja uhrien tukipalveluiden kehittäminen. Useat maat painottivat Istanbulin sopimuksen merkitystä (ml. FI) uudistusten taustalla ja pitivät tärkeänä naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjuntaa koskevan direktiiviehdotuksen hyväksymistä. Sukupuolistuneen väkivallan torjuntaa ja ehkäisyä koskevaa työtä viedään monessa maassa eteenpäin toimintaohjelmalla ja/tai koordinaatioelimen avulla (IE, SE, HR, DE, NL, DK, CZ, BG, SK, PT, NO). Turvakotipaikkojen lisäämiseen on yleisesti panostettu, ja viime vuosina on kehitetty monessa maassa seksuaalisen väkivallan uhrien tukipalveluja. Monet jäsenmaat nostivat esiin tukipalvelujen kehittämisen haavoittuvassa asemassa olevien naisten, kuten vammaisten naisten ja maahanmuuttajanaisten sekä HLBTIQ-henkilöiden, näkökulmasta. Myös sukupuolistuneen väkivallan uhreille tarkoitettuja auttavia puhelimia on perustettu useaan jäsenmaahan. IE kertoi marraskuun lopulla 2023 voimaan tulevasta, perheväkivallan uhreille tarkoitetusta viiden päivän vapaasta, jonka tarkoituksena on uhrien tukeminen avun saamisessa. Samanlainen uudistus on toteutettu SI:ssa. Monissa maissa on meneillään tai jo hyväksytty rikoslainsäädännön uudistuksia, joilla pyritään vahvistamaan uhrin asemaa (mukaan lukien suostumukseen perustuva raiskauksen määrittely, naismurhan (femicide) kriminalisointi). Esiin nostettiin myös väkivallan tekijöille suunnatut ohjelmat. Tiedonkeruun osalta todettiin yleisesti sukupuolistunutta väkivaltaa koskevan tiedonkeruun puutteet ja vähäinen väkivallasta raportointi. Tärkeänä pidettiin väkivaltaa koskevan tiedonkeruun systematisointia muun muassa standardien ja ohjeistusten kautta, yhteistyötä tutkijoiden kanssa sekä EU-yhteistyötä, kuten EU-tasolla nyt toteutettavaa kyselytutkimusta.

FI nosti puheenvuorossaan esiin turvakotipaikkojen lisäämisen viime vuosien aikana sekä SERI-tukikeskusten perustamisen seksuaaliväkivallan uhreille. FI korosti myös lainsäädännön merkitystä sukupuolistuneen väkivallan torjunnassa ja kertoi vuoden alussa voimaan astuneesta seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön uudistuksesta.

Toisen session teemana olivat kasvavat väkivallan muodot, kuten verkkoväkivalta ja taloudellinen väkivalta. ES:n tasa-arvoministeri avasi osion käymällä läpi sukupuolistuneen väkivallan moninaisia muotoja, kuten verkkoväkivalta, taloudellinen väkivalta, naisiin kohdistuva poliittinen väkivalta ja sijaiskärsijäväkivalta (vicarious violence). Hän nosti esiin myös EU-tason yhteistyön näillä väkivallan torjun-

nan alueilla sekä Grevion ensimmäisen yleisen suosituksen naisiin kohdistuvan väkivallan digitaalisesta ulottuvuudesta. Komissaari Dalli korosti ES:n tasa-arvoministerin tavoin, että sukupuolistuneen väkivallan torjunnan alueella emme voi mennä taaksepäin. Myös politiikassa toimivat naiset kokevat verkkoväkivaltaa, mikä voi vaikuttaa naisten osallistumiseen politiikkaan. Komissaari korosti, että komission yllä mainittu direktiiviehdotus kattaa myös verkkoväkivallan ja voi torjua tätä kautta myös politiikassa toimiviin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Komissaari nosti esiin, että vain muutamat jäsenmaat ovat kriminalisoineet taloudellisen väkivallan. Yksi kasvava naisiin kohdistuvan väkivallan muoto on lasten kautta harjoitettu väkivalta, josta Euroopan parlamentti on hyväksynyt päätöslauselman vuonna 2021. Lisäksi komissaari kiinnitti huomiota vammaisten naisten ja tyttöjen kohtaamaan väkivaltaan laitoksissa.

FRA:n Joanna Goodey keskittyi alustuksessaan verkkoväkivaltaan. FRA on julkaisemassa 29.11.2023 raporttia verkkovihasta, joka kohdistuu naisiin, afrikkalaistaustaisiin henkilöihin sekä juutalaisiin ja romaneihin. Samalla selvitys tarkastelee puutteita, joita sosiaalisen median moderointikäytännöissä on verkkovihan tunnistamiseksi ja torjumiseksi. Goodey korosti, että tarvitaan moninaisten toimijoiden, mukaan lukien sosiaalisen median yhtiöt, toimenpiteitä verkkovihan torjumiseksi.

Jäsenmaat nostivat puheenvuoroissaan esiin muun muassa lainsäädännölliset toimet digitaalisen väkivallan ja verkkoväkivallan torjumiseksi, kuten ilman lupaa tapahtuvan seksuaalisen kuvan levittämisen kriminalisointi (ml. FI). DK nosti esiin digitaalisen väkivallan moninaiset muodot, kuten vainoamisen käyttäen hyväksi digitekniikkaa. SE kertoi toimistaan taloudellisen väkivallan ehkäisemiseksi, mukaan lukien opas viranomaisille ko. väkivallan tunnistamiseksi ja torjumiseksi sekä opas taloudellisen väkivallan uhreille/potentiaalisille uhreille. SE toivoi komissiolta toimia myös taloudellisen väkivallan torjumiseksi. IT puolestaan nosti esiin koulutuksen tärkeyden taloudellisista kysymyksistä naisille ja tytöille taloudellisen väkivallan ehkäisemiseksi.

FI nosti esiin seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksen lisäksi muun muassa hankkeen nuorisotyöntekijöiden kouluttamiseksi tunnistamaan ja torjumaan verkkoväkivaltaa, mukaan lukien seksuaalinen väkivalta, sekä eri alojen ammattilaisille suunnatun verkkokurssin digitaalisen väkivallan tunnistamisesta ja torjumisesta. Suomessa on käynnissä myös naisten sukuelinten silpomisen ehkäisyyn keskittyvä toimintaohjelma.

Suomen edustajat
Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen, valtiosihteeri Laura Rissanen, Päivi Karvinen ja Eeva Raevaara (STM).

Asiakirjat

Liitteet

Viite